
Debatt

Byggnadsfunktionslära - ideologisk betraktelse

Sven Thiberg

Byggnadsfunktionslära, KTH

Den granskning av byggnadsfunktionsläras forskning som Byggnadsforskningsrådet låtit göra är av intresse för den som vill ha en utländsk bedömning av den svenska forskningens kvalitet och relevans. För forskarna innebar granskningen dessutom ett tillfälle att presentera projekt i samlad form på engelska. I seminarier med granskarna förekom visst åsikts- och erfarenhetsutbyte. Utfallet av granskningen behandlas på annan plats i denna tidskrift.

Min uppsats skall blicka framåt. Avsikten är att beskriva pågående förändringar i samhället och att göra bedömningar av vilka forskningsproblem dessa förändringar ställer forskarna inom byggnadsfunktionslära inför. I samband därmed berör jag finansieringsfrågor och frågor om forskningens relation till arkitekt- och planeraryrkena samt till arkitekt- och planerarutbildningen vid A-skolorna.

På väg från 70-talet

Man kan ha olika uppfattningar om när och var byggnadsfunktionsläran föddes som akademiskt ämne. Några avhand-

lingar och självbiografiska dokument ger bilder av olika starter, inriktningar och föräldrar.

Rötterna går långt tillbaka men incitamentet till ämnesformuleringen var tillkomsten av A-sektionen i Lund och vid mitten av 60-talet och omorganiseringen av A-skolan i Stockholm 1970.

Vi som kom att påbörja realiseringen av ämnesprogrammen - Carin Boalt i Lund och jag i Stockholm - måste påta oss ansvaret för vilken inriktning verksamheten fick vid respektive institution. Mot den bakgrunden är det också rimligt att acceptera att en uppsats som denna präglas av författarens verklighetsbild.

Byggnadsfunktionslära börjar för mig i ett avseende under min lärartid som t.f. professor i Arkitektur, bostadsplanering på CTH på 50-talet, i ett annat som forskare vid SIB under 60-talet och formellt som professor på KTH på 70-talet.

Starten på KTH var "flygande" i den meningen att jag redan sysslade professionellt med utbildning och forskning i 10 år. Men den självständiga ställning

som en professur innebär ger också möjlighet till kraftiga riktningssändringar och nya ansatser. Denna framställning börjar därför på KTH omkring 1970.

Sex punkter för 70-talet

"Byggnadsfunktionslära" tillkom således som forsknings- och undervisningsämne vid arkitektskolan i Lund och Stockholm med några års mellanrum under 60-talet. Ämnesbeskrivningen i Stockholm lyder så här:

"Byggnadsfunktionslära beskriver och granskar kritiskt de värderingar som gäller för planeringen av byggnader och bebyggelse och orienterar om metoder att i skilda miljöer studera individ och grupp. Ämnet skall skapa förståelse och respekt för brukarens behov, värderingar och önskemål som underlag för utformningen av byggnaders och bebyggelsers miljö. Mot denna bakgrund ger ämnet grundläggande och differentierad kunskap om brukarens krav i nuet och redovisar viktiga utvecklingstendenser. I ämnet ges spatiala och klimatologiska grunddata för programmering av specifika byggnadstyper."

När jag tillträdde professuren i Stockholm sökte jag i samråd med avdelningens forskare tydliggöra den inriktning som forskningen borde ha. Detta fick formen av BFLs sexpunktsprogram. Varje punkt hade en vadärdetförklaring à la Luthers lilla katekes. Sexpunktsprogrammet utvecklades och utgjorde stommen i min skrift "Människa, närmiljö, samhälle", som utgavs som T-skrift av byggforskningen 1975. De sex punkterna är i korthet:

- BFL vill skapa en obunden plattform för forskning, studier och debatt kring samhällets fysiska form och organisation från brukarens synpunkt.
- BFL vill visa att miljöutformning är fördelningspolitik.
- BFL vill diskutera avvägningen mellan samhällsstyrning och valmöjligheter i miljöutformningen.
- BFL vill formulera kvalitetskrav.
- BFL vill tillämpa en människosyn som utgår från att brukaren är aktiv och medveten i sin relation till omgivningen och påverkar/påverkas av denna i ett samspel som skall utgöra en förutsättning för miljöutformningen.
- BFL vill utveckla arbetsformer för samverkan mellan brukare och planerare.

Som övergripande mål angavs att avdelningen skulle tillämpa en "helhetssyn" och ha "brukarinriktning".

Sexpunktsprogrammet var avsett som en precisering. Det uppfattades av många som en vidgning av ämnesbeskrivningen. Själv anser jag att det innebär en avgränsning av forskningen till frågeställningar som jag då uppfattade som akuta och "i tiden", bl.a. särskilda kategoriers krav - barn, äldre, handikappade - och till frågor om "styrssystemen" ur brukarnas perspektiv.

Underförstått var därmed att arkitektformulerade problem, som dominerade den tidigare forskningen, skulle ersättas av brukarupplevda frågeställningar. Byggnadsfunktionslära skulle också genom sitt tydliga nerifrån-perspektiv komplettera projekteringsmetodikens mer instrumentella inriktning. Helhetsperspektivets tillämpning ställde krav på en vidgning av miljöbegreppet såväl geografiskt och till

byggnadstyper som av de faktorer och konsekvenser som skulle studeras.

I sin tur innebar detta en drastisk omorientering från sociologiskt till etnologiskt inspirerade forskningsansatser. En förändring med både faktiskt och symbolvärde i samma riktning utgör övergången från "anatomy-för-planerare-ansatser" till "rörelsebetende" i avdelningens forskning om rumsdimensionering på byggnadsnivå (se Gun Hallbergs artikel i detta nr av *Arkitekturforskning*).

Med dessa randanmärkningar lämnar jag 70-talets forskningsansatser, blickar förbi 80-talet för att se framåt mot 90-talet och sekelskiftet.

Den färdigställda industristaten

Jag ansluter mig till de bedömare som anser att vi i Sverige nu befinner oss i skarven mellan det industriella och det postindustriella samhället.

De materiella samhällsmål för industrialismen som de progressiva krafterna ställde upp under efterkrigstiden är idag uppnådda eller passerade. Den välfärdsstat som beskrevs i det socialdemokratiska efterkrigsprogrammet finns omkring oss. FOLKHEMMET är konstruerat och färdigbyggt. I vissa avseenden blev det en besvikelse. Särskilt borgerligheten, som visade sig ha större förväntningar på det nya samhället än dess egna konstruktörer, är angelägen om att påpeka dess brister. Detta blir särskilt tydligt i kritiken av FOLKHEMMETS slutfas - miljonprogrammet.

Denna kritik, även bland planerare och arkitekter, bortser ju nästan alltid från de förutsättningar som gällde. Själva definitionen av miljonprogrammet illustrerar detta: en miljon bostäder skulle produceras. Det egentliga miljonprogrammet avsåg förflyttning av uppemot tre miljoner människor under tio år.

De tekniska misslyckandena och de

grova produktionsprinciper som föddes ur detta ekonomiska och strukturella diktat har fått bära skulden för social oro och ökad bostadssegregation.

Till denna förytligade debatt har alltför många arkitekter bidragit aktivt.

Dagens arkitekturkritik och arkitektdebatt vill återerövra den borgerliga stadens och arkitektens kännemärken och struktur och är därmed ett klassiskt försök att passera ut ur nutiden baklänges.

Vid en tidpunkt när arkitekturforskningen borde tränga bakom samhällets fasader för att försöka förstå och visa det komplexa samspelet mellan samhällsomvälvning och byggande har husens fasader och utsmyckning hamnat i intressecentrum. Föreningens för *Arkitekturforskning*s eget seminarium om arkitekturhistorisk forskning den 20 oktober 1989 illustrerade väl detta faktum.

Detta är pikant men inte betydelsefullt utom för arkitekturforskningen, som därmed förlorar trovärdighet och relevans.

Intressant är emellertid att stilarnas konvulsioner sammanfaller med en djupgående samhällsförändring: Den färdigställda industristatens övergång i det postindustriella samhällets ännu odefinierade form. Ser vi frågan globalt blir bilden mer komplex: Vi lever i tre tidsåldrar samtidigt: Det gryende postindustriella kommunikationssamhället i Nord, det högindustriella i Mellan och det förindustriella i Syd. Men flertalet länder och kontinenter delas i praktiken av interna konflikter mellan dessa tre samhällstyper. Även Sverige, fast i mjukare och mer fördold form. Riktningen är dock entydig.

Funktionsflit, socialsväng och kulturkör

Denna strukturella samtidighet och konflikt står på ett övertydligt sätt i överens-

stämme med tre synsätt på den fysiska miljön och därmed på vad vår forskning tagit fasta på.

Till övergången från det hantverkliga och småskaliga byggandet till industriell framställning av bostäder för den anonyma massan är det lätt att knyta "funktionsfliten" - målet att tillförsäkra brukaren garantier för hälsa, hygien och bekvämlighet. Där går traditionen tillbaka ända till 20-talet och passerar Hemmens Forskningsinstitut, Konsumentinstitutet och SIBs 60-tal.

När storskaligheten var uppnådd och befolkningen omstrukturerad uppstod sociala spänningar i välfärdsstaten som krävde en ny samhällsinsats. Den fick formen av "socialsväng" och präglade 60- och 70-talens forskning och praktik. Då har vi nått fram till "Fallet Rosengård" och studier och ifrågasättanden av granskapsplaneringen.

Vid 80-talets mitt omdefinieras krisen till "kulturkris", inte minst mot bakgrund av de mångkulturella miljöer som allmännyttan satts att förvalta och som den inhemska kultureliten funnit befruktande och livgivande, åtminstone på avstånd. Exempel på denna inriktning utgör studier av invandrades bostads- och områdesanvändning och av marginalgrupper som punkare.

Detta resonemang är inte något slagordsmässigt jippo. I det ligger en kärna av sanning om vår förmåga att omdefiniera existensiella problem för att finna angreppspunkter - eller kanske lika ofta - undanflykter.

Sex utmaningar inför 90-talet

Nu gäller det alltså att med utgångspunkt från en provisorisk och hypotetisk bild av samhället och pågående samhällsförändringar finna de problem vi vill ägna våra knappa resurser. Detta ställningstagande bygger på förutsätt-

ningen att samhällssituationen bestämmer problemen och att det tillhör forskarnas ansvar att inom forskningsämnet och knappa resursers ram välja uppgift.

Jag framlägger här för granskning sex "utmaningar", av vilka fyra hänför sig till samhällsutvecklingen och två till forskningens egna villkor.

Den första utmaningen: Att beskriva minoriteternas majoritet

Svensk planeringsforskning har aldrig handlat om "Medelvensson", det har endast den oinitierade kritiken. Men diversifieringskriterierna följer mönstret från den allmänna synen på vad som är problem: Först de grundläggande fysiska indelningsgrunderna ålder, kroppsmått och hushållsstorlek, så de sociala skiktningarna i bostadssegregationens skugga och nu de kulturella, definierade som livsstil, "livsprojekt" och konsumtionsmönster.

Detta senaste sätt att indela mänskligheten skapar nya problem, inte för forskningen men för den politiska makten. När de påtagliga indelningsgrunderna tonar bort blir klassamhället svårare att identifiera. Istället framtonar en mängd av vagt tecknade minoriteter vars motstridiga miljökrav är svåra att precisera och acceptera. Denna mångfaldernas mångfald utmärker den urbaniserade befolkningen.

Den första utmaningen är att förstå och beskriva denna befolkning för vilka staden skall inrättas. Den stad som inte längre kan betecknas som *Folkhemmet*, inte som *Bo-staden* men möjligen som *Det urbana landskapet* med ett koncentrat av alla ingredienser och med betoning av platsen, inte rummet och av händelsen, inte formen.

Denna beskrivning av de urbana människornas värderingar och förhoppningar, beteenden och val, sociala nät-

verk och kulturella prioriteringar kan förhoppningsvis ge underlag för tankar om hur staden kan inrättas för att ge utrymme för mångfalden och beredskap för de allt snabbare skiftningarna i värderingar. Ännu har vi inte nått längre än till studier av de urbana pionjärerna i ungdomsgenerationen. Vad som kommer efter blir avgörande för hur stadsbyggnaden skall utvecklas.

Den andra utmaningen: Det urbana landskapets bruk och prägel

Det urbana landskapet betraktar jag som *den andra utmaningen*. Den konstvetenskapligt orienterade forskningen står för penetreringen av detta landskaps väggar mot sig själv. Stadsgestaltningen tar föga hänsyn till stadens innebörd för invånaren, men uppehåller sig gärna vid dess form.

För vårt ämne blir det därför centralt att visa hur det urbana landskapet används och vilka krav och önskemål som brukarna ställer. Vi kan då utgå från att dessa förväntningar inte endast gäller verksamheter och funktioner utan också sammansatta upplevelser. Att inta ett fenomenologiskt perspektiv och att söka tillämpliga kombinationer av tidigare "konkret" forskning kring rum-tid-användning med nyare ansatser.

För att lösa den uppgiften måste vi lämna boendet som perspektivpunkt och det fysiska grannskapet som revir. Det sociala grannskapet däremot kommer sannolikt att överleva, men inte nödvändigtvis sammanfallande med det planerade och fysiska. Därmed är inte sagt att byggnadsfunktionslära behöver konvertera till stadsbyggnad. Endast att varje byggnad måste ses som del i ett socialt landskap, befolkat av människor med skilda revir, rörelseområde och målpunkter. Den matematiskt lagde skönanden ser genast en ny ursäkt för rutnäts-

staden, som ju utgör en rumsligt neutral struktur för individuellt valda sociala grannskap. Så förenklat behöver det inte göras. Det urbana landskap vi har, mödosamt hoptråcklat av förorter och grannskapsenheter, kan förvisso också fylla högt ställda krav på diversifiering, mångfald och närhet.

Även i detta landskap kan de mötesplatser skapas, som hör till det urbana livet.

Den tredje utmaningen: Den förbiilande bostadskonsumenten

Vilken bärighet har participationen i det urbana landskapet? Ett realistiskt antagande är att deltagandets kärna flyttas från boendet till relationen mellan boendet och arbetet, och från det politiska till det ideologiska. Det finns anledning för forskningen att pröva denna hypotes och att - om den är riktig - flytta med. Det lokala har blivit globalt i ekologidebatten, som förskjuter moralen i det individuella handlandet till den globala konsekvensen. Det som inom kvinnoforskningen kallas reproduktion till skillnad från löneproduktionen har under efterkrigstiden till stor del institutionaliserats - även om åldringarna just nu flyttar mot strömmen. De små barnen, ungdomarna och de anställda befinner sig i miljöer som tillmätts allt större betydelse, inte bara som förvaringsplatser och verkstäder utan som rum för självförverkligande och personlighetsutveckling.

Administration och verkstadsindustri går före genom att medvetet forma sina nya byggnader för personalens kringssysslor med ambitionen att öka motivation, minska frånvaron och flytta in produktionsfrämjande fritidsverksamheter i organisationen. Snart når trenden de idag eftersatta sektorerna *utbildning, vård och kommunikationer*.

Där 80-talets proletarierade tjänstemän finns och där de verksamheter äger rum som på sikt bestämmer välfärdens mått, näringslivet må anse annat. Det är sannolikt på arbetsplatserna som den kollektiviteten kommer att uppstå som aldrig växte fram i bostadsområdena. När lönekampen så småningom tonas ner - för så är nog fallet - kommer miljökviteterna att bli mer centrala.

När nästa generation åldringar upptäcker det olämpliga att dö ensamma i den kvarboddade lägenheten när kanske också kravet på en gemensam aktivitetfylld miljö fram till denna av ekonomiska skäl förledda kategori. Att utveckla och sprida modeller för participation i restaurerade offentliga institutioner ser jag som *den tredje utmaningen*.

Med detta menar jag att vår forskning kan medverka till upprättelsen av den offentliga sektorn. Parallellt med de organisatoriska förändringar som är nödvändiga krävs stödande kompletteringar och omvandlingar av den fysiska miljön. Bostadskonsumtionen är också arbetsplatskonsumtion.

Den fjärde utmaningen: De vittrande styrsystemen

Lag stiftas inte förrän det är för sent. Det var enklare förr. Så enkelt att man föreställde sig att omoderna styrsystem skulle kunna ersättas av nästan likadana. Socialtjänstlagen och plan- och bygglagen exemplifierar denna förhoppning. Men socialtjänstlagen förmår lika lite att omfatta hela befolkningens sociala intressen som PBL förmår att reglera de ekonomiska krafterna, där dessa behåger visa sin styrka. Det borde vara onödigt att nämna Globen, Vasaterminalen och andra mindre kända spekulativa objekt för att verifiera påståendets riktighet.

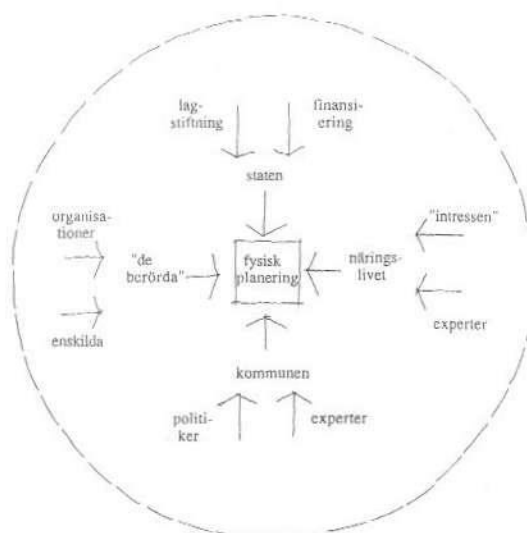
Tydligare än nu har dilemmat om

avvägningen mellan styrning och frihet knappast framträtt under efterkrigstiden. Förhandlingsplaneringen är ett exempel på en omdefiniering av målet för samhällsplaneringen till att passa det möjliga i ett läge när stat och kommun förlorat det enda kända styrmedlet - den ekonomiska makten. Till en början passerar detta det "mångkulturella" samhället, som inte vill se några gränser. Missionen mot "det starka samhällets" förmåga att garantera nyttigheter bidrar till att systemet vittrar. Kanske blir det ekologins tålighet eller otålighet som så småningom kommer att sätta frihetens gränser och därmed skapa en grund för styrning av vår miljökonsumtion och -fördelning. Att pröva denna hypotes ser jag som *den fjärde utmaningen*.

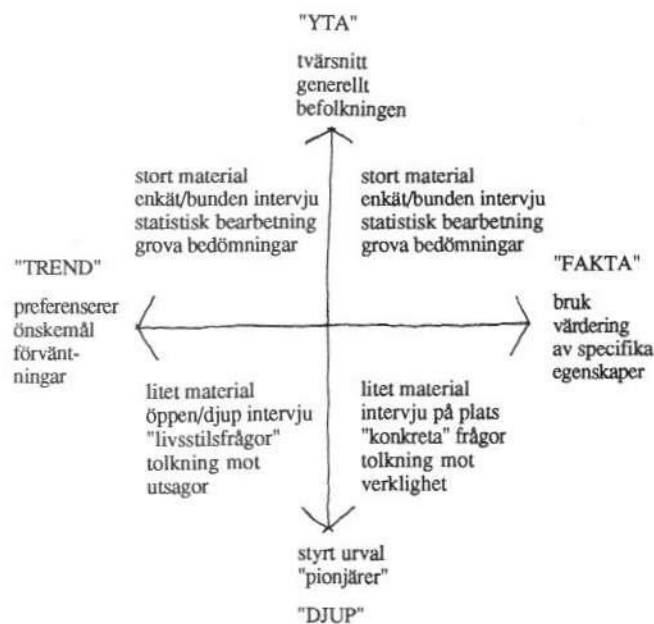
Att betrakta detta som en uppgift för byggnadsfunktionslära är möjligen kontroversiellt. Skälet är att styrsystemens faktiska funktion bestämmer brukarnas inflytande och därmed är demokratigrundande.

Den femte utmaningen: Resurser för långsiktighet

Vem vill köpa vår forskning i 90-talets Sverige? Folket har aldrig varit forskarnas uppdragsgivare. Universiteten stod en gång som garant för de bildade samhällsskiktens kunskapsyn. Under efterkrigstiden hamnade forskningen i välfärdsbyggarnas knä. På vårt plan illustreras denna utveckling övertydligt av tillkomsten av Byggnadsforskningsnämnd, -råd, -institut. Inom dessa organisationer finslipades instrumenten för efterkrigstidens bostadspolitik, bostadsutformning och bostadsproduktion. Kvalitetsnormer och industrialiseringsstöd föddes som siamesiska tvillingar och var varandras livsförutsättningar. När bostadspolitiken tappade styrfarten, förlorade också de statliga organen sin själv-

1. Intressenterna i fysisk planering kan beskrivas på många sätt. Denna modell utgår från att fyra huvudkategorier kan urskiljas. Modellen är fruktbar i diskussionen av de formella och informella system som agerar på planeringens "marknad" inom ramen för gällande praxis.

2. Problem väljer metod. Bilden illustrerar hur "problem" kan hänföras till "metod" inom området "frågemetoder". Byggnadsfunktionslärans problemsyn har förskjutits från övre högra mot nedre vänstra kvadraten. Det har inneburit en övergång från metoder baserade på kvantitativ sociologi till metoder med sitt ursprung inom etnologisk tradition.

ständighet - som aldrig varit särskilt stor - och blev alltmer beroende av näringslivets opinioner och så småningom av dess kassakista. Idag är högskolornas resurser diversifierade, bl a för att allt fler forskningsområden kommer till i ett ekologikrisens spår. Men ändå försöker de krampaktigt behålla samma modell för sitt arbete: heltäckning och kortsiktighet.

Ur detta tröstlösa läge finns endast en utgång. En konsekvent ansvarsfördelning mellan intressenterna, inte samfinansiering eller överlappning. Näringslivet och de rika organisationerna måste ta det ekonomiska ansvaret för sitt kortsiktiga och praktiska utvecklingsbehov. Sjuka hus och andra byggfel är marknadens problem, inte högskolornas. De bör studeras av högskolan, men på marknadens bekostnad. Vad som krävs för att detta skall fungera är att uppdragsforskningen regleras så att oberoende och objektivitet säkras.

Till universitetens direkta ansvar hör den långsiktiga analysen av samhällsförändringar, av svåridentifierade fenomen och skeenden, välfärdsbedömningar och katastrof-förebyggande kunskapsinsamling. För detta ändamål behöver universiteten sortera upp sina resurser inte minst i form av kompetens, teori och metod, bygga ut sin verklighetskontakt och gå ut i det offentliga samtalet på en avsevärt högre intellektuell nivå än nu.

Ur denna princip kan "fria universitet" utvecklas med förankring i realiteterna via en utbyggd uppdragsverksamhet, där empirin kan hämtas och teserna prövas. En sådan strukturomvandling är *den femte utmaningen*.

Den sjätte utmaningen: Att vidareutveckla teori och metod

Mycket bekymmer har ägnats byggnadsfunktionsläras påstådda teoretiska

vilsenhet och metodiska oförmåga. Kraven på en egen teoribildning och en självständig metodik har rests inte minst inom vår egna krets. BVNs utvärdering belyser på ett intressant sätt dessa problem. Den påvisar att ämnet har en egen profil - t.ex. inom området "rörelsebeteende/rumsdimensionering" - och att vi inom andra kan utgå från begrepp och teoribildning som utvecklats inom andra discipliner. Men om problemvalet skall vara utgångspunkten och teori/metod väljas från problemlösningens behov kan traditionell disciplinindelning inte tillämpas. Valet av angreppssätt måste få vara fritt, förutsatt att tillämpningen bygger på kompetens och förståelse för metodens begränsning.

Den systematiska analysen av olika framgångsvägar blir därmed en huvuduppgift för forskaren i initialskedet: problematisering, teori- och metodval hör samman. Även förhållningssättet till empirin bestäms av uppgiftens karaktär, inte av forskningstradition eller förutfattade meningar av värdet av empiri versus teori.

Det är rimligt att peka på detta som grundförutsättning för en tydligare profilering av varje forskningsprojekt på linjen teoriutveckling - utvecklingsarbete. Att beskriva och tillämpa denna skala på ett konsekvent sätt betraktar jag som *den sjätte utmaningen*.

För vem?

Det fria och kompetenta offentliga samtalet är demokratins grund. Det är också samhällsforskningens viktigaste medium. Genom det offentliga samtalet förs ny kunskap ut till penetrering och konsekvensbedömning. Värderingar och opinioner byggs upp och förskjuter tyngdpunkter och reviderar beteenden. Genom den offentliga prövning som en fri debatt innebär motverkas makten hos

myndigheter, organisationer och andra osynliga maktcentra.

Mot den bakgrunden anser jag att vår forsknings främsta målpunkt är det offentliga samtalet. Där skall vår samhällsanalys landa och debatten om det goda samhället hållas vid liv genom information om det onda och om det möjliga goda.

På den allmänna grunden kan vi bygga vår riktade kunskap till de professioner som står för verkställande och förvaltning av den byggda miljön. Dit hör självfallet arkitekterna och planerarna men deras möjlighet att isolerat föra fram krav på förändringar är begränsad. Kunskap endast riktad till våra egna professioner riskerar att snöpa sig själv.

Detta är en kontroversiell syn på "för vem". Många i skolorna och hos finansierarna väntar sig forskning av arkitekter för arkitekter. Man bör vara skeptisk till den begränsningen. Andra principer för ansvarsfördelning och ämnesbegränsning måste tillämpas om sanningen skall fram.

Vilka krav ställer då forskningens placering på arkitektskolan? På vilket sätt skall forskarnas kompetens nyttiggöras i utbildningen? Min uppfattning är att det huvudsakligen borde ske indirekt genom att ge all utbildning en bas av intellektuell redighet, respekt för fakta men främst kritisk hållning till det som meddelas och inte meddelas. Den konflikt som byggs upp mellan de yrkesförberedande delarna av utbildningen och de generellt kunskaps- och bildningsgivande är naturligtvis fiktiv men har sin grund i resurs- och tidskonkurrens. Det är meningslöst att söka packa på en redan fullspäckad utbildning mer fragmentarisk kunskap, bättre att basera det som meddelas på en allmän vetenskaplig grund och i begrepp som tål granskning. Detta är svårt när huvuddelen av närundervisningen ges av utpräg-

lade praktiker, vars legitimitet tycks vara att de är opåverkade av forskningens regelverk.

I detta perspektiv framstår bristen på skrivet (eller videoserat) material som ett stort problem. Vad kan man annars granska och samtala om?

Åter till sexpunktsprogrammet

Det är med denna bakgrund jag är beredd att söka en omdefiniering av byggnadsfunktionsläras 70-talsprogram till ett program för 90-talet.

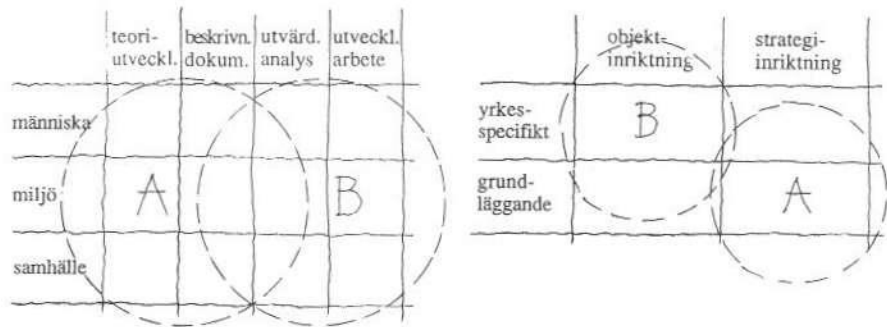
De tjugo årens iakttagelser av planeringsapparaten har lärt oss att den inte kan skiljas ut från samhället. Den är samhället och därmed vår ofrånkomliga uppdragsgivare. Detta behöver inte vara en kapitulation. Men det är en anpassning till realistiska förutsättningar.

Återstår att få de rätta uppgifterna finansierade - som svarar mot de kunskapsbehov vi vill stöda.

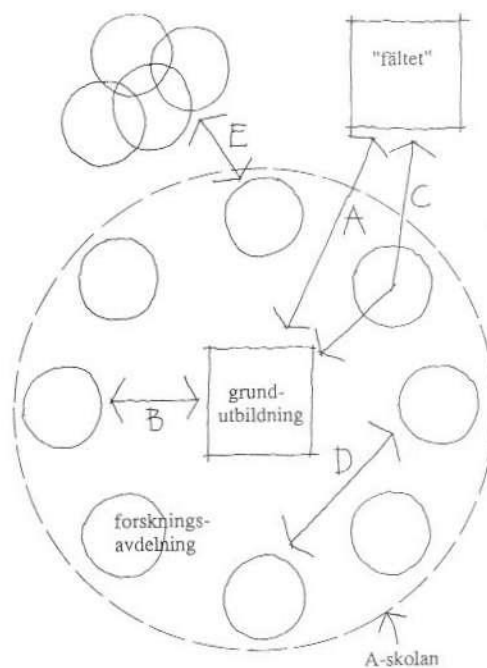
Vi har påvisat den fysiska miljöns roll som ojämlikhetens främsta illustratör. Nu byter ojämlikheten skepnad. 90-talets samhällsklyftor blir sannolikt mer komplexa och svåra att angripa. Spelp-latsen kommer i allt högre grad att bli arbetslivets miljöer och de regionala domänerna. Objektval och strategi måste anpassas till denna rumsliga förutsättning.

Styrsystemets konstruktion kommer att vara den i särklass största utmaningen. Kraften kan hämtas ur det ekologiska hotet snarare än ur den sociala solidariteten. Det humanistiska perspektivet kombineras med ett naturvetenskapligt. Förr eller senare måste den fundamentalistiska arkitekturdebatt som är förhärskande just nu ställas åt sidan.

Kvalitetskraven kommer att omdefinieras när konsumtionen av yta och rum tvingas tillbaka av ekonomiska och ekologiska realiteter. Funktionsfliten återuppstår med all sannolikhet. Brukarkol-

3. De två figurerna beskriver forskningens och utvecklingsarbetets inriktning inom byggnadsfunktionslära. De används i avdelningens katalog för att karakterisera pågående projekt. Cirklarna anger en tänkbar fördelning av ansvaret mellan stat/forskningsråd (A) och näringslivsorganisationer (B) för finansiering av forskning och utvecklingsarbete.

4. Hur kan relationen mellan grundutbildning, forskning och praktisk yrkeskunskap beskrivas? Modellens idé är att beskriva hur denna relation är idag och hur den skulle kunna förändras. Idag sker kommunikationen i två av varandra oberoende kanaler, A från kontoren på stan, B från avdelningarna inom A-skolan. En bearbetning av fältets erfarenheter genom C förekommer inte, men borde vara grundläggande för en vetenskaplig grundutbildning. Samverkan mellan avdelningarna är bristfällig (D). En utbyggd sådan skulle minska fragmentariseringen av undervisningen och befrämja forskningsklimatet. Nu går kommunikationen endast i riktning mot omvärldens forskarsamhälle (E). En sådan kontakt är nödvändig men behöver inte vara den enda.

lektivet kommer att göra sin röst hörd fast i nya sammanhang där de ekologiska problemen sannolikt utgör drivkraften. Det skulle förvåna mig om inte också arkitektrollen därmed dras med i en förändringsprocess och blir mer jordnära, mindre estetikinriktad igen.

Slutligen

Nationalstaternas nedtoning till förmån för de regionala och de lokala/etniskt definierade enheterna är en sannolik process i den globala omstruktureringen under de närmaste decennierna. Detta påverkar våra objekt, människornas uppfattning och identitet, tillhörighet och relationer. Planeringen och arkitektur är känsliga för sådana atmosfäriska

förändringar. Vår redan omfattande internationalisering - med projekt i u-länder och utländska forskare i Sverige - ger oss en god bas för att hänga med i denna spännande förändring.

Men också forskarkollektivet kommer att påverkas i två riktningar. En ökad internationalisering och regionalisering av vårt professionella landskap men samtidigt krav på noggrannare definiering av empiri. Ett nytt forskningsfält dyker upp vid horisonten. Det som skall ge gestaltningen sin kunskapsbakgrund och sin frihet från historicismens dogmer. Därmed kan den fiktiva klyftan mellan samhällsvetenskap och konstvetenskap inom arkitekturforskningen överbryggas med konstruktiva åtgärder.

